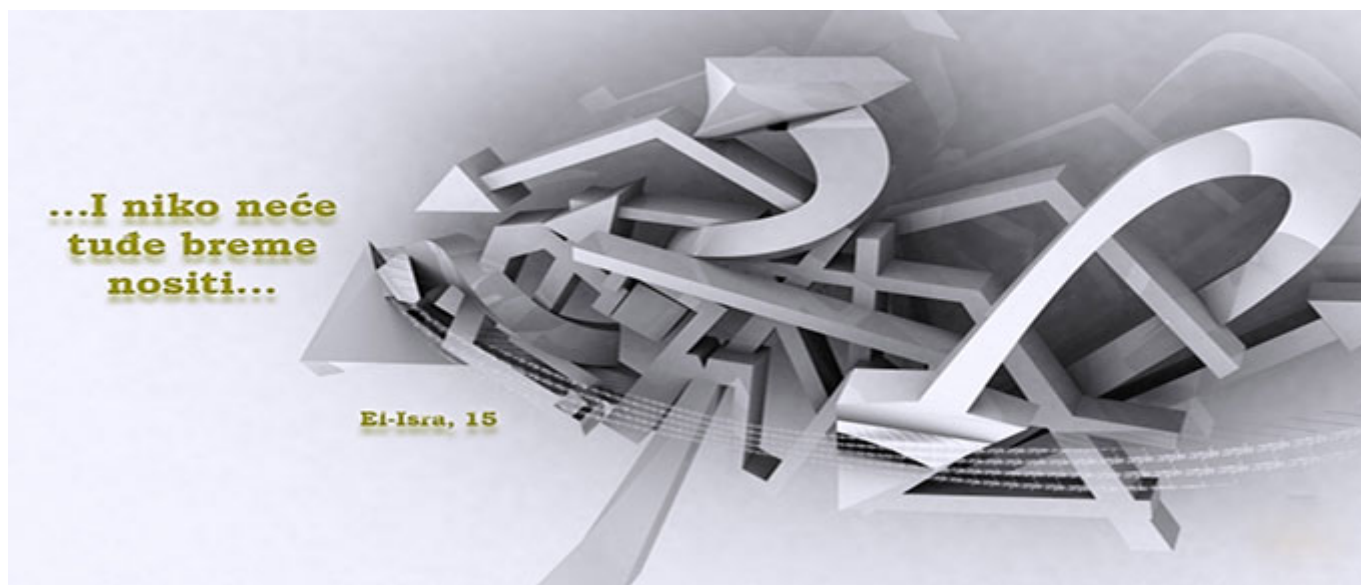

"...I niko neće tuđe breme nositi"

<"xml encoding="UTF-8?">

Namjera, duša djela

S obzirom na činjenicu da islamski moral počiva na pročišćenju i jačanju duhovnih temelja, vrlina i uzvišenih ljudskih vrijednosti, u svim djelima, kako onim duhovne prirode tako i onim tjelesnim – posebno u ibadetima – suština je u namjeri.[1] Namjera je toliko važna da čak i obično dozvoljeno djelo koje se ne smatra ibadetom, u slučaju da bude izvršeno u ime Boga i s namjerom približavanja Bogu, poprima značenje ibadeta i za njega slijedi nagrada. Naprimjer, ako jedemo i odmaramo se s namjerom da unošenjem hrane u organizam i s dovoljno odmora predanije pristupimo ibadetu ili boljem služenju ljudima, onda se to unošenje hrane u organizam i taj odmor smatraju ibadetom, uprkos činjenici da ta djela suštinski nisu ibadet. Prema tome, s obzirom na navedeno, može se reći da je namjera duša djela i njegova suština. Drugim riječima, ono što je u islamu značajno jeste unutarnji i suštinski aspekt od kojeg zavisi vrijednost i prihvatljivost djela. U nastavku vam skrećemo pažnju na nekoliko predaja vezanih za ovu temu:

Božiji poslanik, s.a.v.a., je rekao:

"Uistinu se djela prema namjerama određuju i čovjeku pripada ono što je namjerio. Pa ko god se radi Boga i Njegova Poslanika iselio, iseljenje njegovo je radi Boga i Poslanika Njegova, a ko

god se iselio radi Svijeta ovoga, ne bi li ga se dograbio, ili žene, da bi je oženio, njegovo iseljenje je onda prema onome radi čega se iselio.”[2]

Također je rekao:

“Vjernikova namjera bolja je od djela njegovog, dok je namjera nevjernikova gora od djela njegovog i svako djeluje prema namjeri svojoj.”[3]

Imam Ali ibn Husejn, mir neka je s njim, kaže:

“Nema djela, osim s namjerom.”[4]

Časni Poslanik, s.a.v.a., u jednoj predaji je rekao:

“Uistinu će na Sudnjem danu ljudi biti proživljeni prema svojim namjerama.”[5]

Isto tako i u predaji prenesenoj od Imama Sadika, mir neka je s njim, čitamo:

[“Uzvišeni Gospodar će ljude na Sudnjem danu proživjeti prema njihovim namjerama.”[6]

Namjera i vječnost

U jednoj predaji od Imama Sadika, mir neka je s njim, koja govori o tome zašto stanovnici Džehennema moraju vječno ostati u Džehennemu, a stanovnici Dženneta vječno u Džennetu, prenosi se:

“Stanovnici Džehennema moraju zauvijek ostati u Džehennemu zbog toga što je njihova namjera bila da budu Bogu neposlušni čak i da su vječno na Ovome svijetu ostali, a stanovnici Dženneta vječno ostaju u Džennetu zbog toga što im je namjera bila da budu poslušni Bogu čak i ako bi vječno na Ovome svijetu ostali. I obje skupine su zbog svojih namjera zauvijek u Džehennemu i Džennetu.”[7] Potom je proučio ajet: Reci: “Svako djeluje u skladu sa svojom (svekolikom ličnošću.” (El-Isra, 84

Uticaj namjere na nagradu i kaznu

Uticaj namjere je toliki da čovjek čak i zahvaljujući samo podršci koju izražava prema nekoj skupini postaje sudionik u nagradi ili kazni te skupine. Kada je Uzvišeni Bog Zapovjednika pravovjernih, mir neka je s njim, učinio pobjednikom u Bici oko deve, jedan od Imamovih prijatelja reče: “Kako bi bilo dobro da je i moj brat uz nas, pa da vidi tvoju pobjedu nad

neprijateljem i da učestvuje u dobru ove borbe.”

Imam, mir neka je s njim, je rekao: “Je li naklonost tvoga brata uz nas?” Reče: “Da.” Imam reče:

“Onda je on uz nas, uistinu je uz nas! U ovoj vojsci našoj su ljudi koji su još u kičmama muškaraca i maternicama žena; vrijeme će ih iznjedriti, a vjerovanje će njima osnažiti.”[8]

Ibn Ebi-l-Hadid, navodeći ovaj govor, piše: “Ebu-l-Esved Du'eli kaže: ‘Kada je Zapovjednik pravovjernih, mir neka je s njim, pobijedio u Bici oko deve, zajedno sa skupinom muhadžira i ensarija, među kojima sam bio i ja, ušao je u javnu blagajnu u Basri. Kada je ugledao obilje imetka u javnoj blagajni, obratio im se riječima: O zlatnici i srebrenjaci! Nekog drugog prevarite! Potom je naredio da svakom od njegovih drugova dodijele po pet stotina srebrenjaka.’ Kada su sve te srebrenjake podijelili među drugovima, Ebu-l-Esved je rekao: ‘Iako je bilo dvanaest hiljada ljudi – tako mi Boga, Koji je Muhammeda, s.a.v.a., poslanikom učinio – nije uzmanjkao niti ostao ni jedan jedini srebrenjak. Kao da je Zapovjednik pravovjernih tačno znao koliko je srebrenjaka tu bilo.’”

Ibn Ebi-l-Hadid je u nastavku napisao: “Čovjek po imenu Hubba Arani reče: ‘Nakon što je Imam, mir neka je s njim, saborcima podijelio sadržaj javne blagajne i uzeo pet stotina srebrenjaka, koliko su dobili i svi ostali, pred njega je izašao čovjek koji nije sudjelovao u boju pa je rekao: O Zapovjedniče pravovjernih! Iako tjelesno nisam mogao biti uz vas ni sudjelovati u boju, ipak je moje srce bilo s vama i bio sam voljan u ovom boju biti s vama. Dodijeli i meni nešto od toga novca! Imam, mir neka je s njim, dade mu svoj dio i ništa ne ostavi za sebe.’”[9] Ove činjenice govore o tome da ukoliko je neko zadovoljan djelima drugih, bit će i saučesnik u .njima

Namjera i sklop čovjekove ličnosti

Kao što namjera utiče na kvalitet djela i njegovu vrijednost, tako isto ima izražen uticaj i na sklop čovjekove ličnosti. Ako želimo spoznati razine ličnosti kod ljudi, moramo ih posmatrati kroz njihove motive i ciljeve. Da li je onaj koji diže glas samo zato da bi zasitio vlastiti stomak jednak s onim koji se zalaže za spas svih ljudi? I da li je onaj koji u borbu polazi zarad ratnog plijena jednak onome koji ratuje radi Božijeg zadovoljstva? Ta jednakost ili nejednakost u uskoj su vezi s duhovnom ličnošću ljudi i njihovim namjerama, a ne s djelima, jer su njihova djela svojom vanjštinom jednaka i ni po čemu se ne razlikuju. Obojica dižu glas ili obojica ratuju, ali se razlozi tog podizanja glasa međusobno razlikuju. Tim mjerilom Imam Sadik, mir neka je s

njim, Božije robove dijeli u tri skupine i svaku od tih skupina opisuje na poseban način, u skladu s pobudama koje slijede u obožavanju:

“Tri su skupine Božijih robova: ljudi koji Bogu Uzvišenom robuju iz straha – to je robovanje robova; ljudi koji Bogu Uzvišenom robuju tražeći nagradu – to je robovanje nadničara; i ljudi koji Bogu Uzvišenom robuju iz ljubavi prema Njemu – to je robovanje slobodnih, i to je najbolje robovanje.”[10]

Primjećuje se kako Imam Sadik, mir neka je s njim, Božije robove razvrstava u skladu s njihovim namjerama i ciljevima, te svaku od navedenih skupina odvaja od drugih prema ličnosti .koja odgovara njihovim pobudama i ciljevima koje slijede u robovanju Bogu Uzvišenom

Pokornost iz nade ili straha što je,
O čovječe naivni, samoobožavanje to je.
Pokornost nadničara, prisilna je,
Od traganja za Bogom daleko je,
O čovječe slobodni, pokornost slobodnih treba da tražiš,
Da iz ovog potoka biser i koralj izvadiš,
Sebe vidiš li unutar ova dva nisko je,
Pokornost slobodnog od njih bolja je,
Znaš li šta je pokornost slobodnih,
To da u namjeri nema nikog osim Uzvišenog,
Pošto Ga dostojnim pokornosti nađoše,
Zbog toga pokornost Njemu oni izabraše,
Rob treba biti, ali sinko moj,
[Pokornost slobodara umijeće je.]¹¹

Namjera i vjerske, kulturne, društvene i nacionalne sponse

Namjera, osim što predstavlja individualnu čovjekovu ličnost (individualno “ja”), odražava i dogmatske, društvene i nacionalne sponse (kolektivno “ja”). U islamskim izvorima se mogu naći naznake u oblasti ovoga, a sveukupno se one mogu sažeti u sljedeće tri rečenice:

1. Ko god bude zadovoljan nekim djelom, poput je onoga koji je to djelo počinio.

2. Ko god bude zadovoljan djelom neke skupine, spada u nju.
3. Ko god izražava podršku nekoj skupini, saučestvuje s njom u njenoj nagradi ili kazni.[12]

Od Alija, mir neka je s njim, prenesena je jedna zanimljiva i sveobuhvatna rečenica koja obuhvata sva tri navedena sadržaja:

“...Uistinu zadovoljstvo i nezadovoljstvo ujediniju ljude...”[13]

Dakle, iako su ljudi posvećeni svako svome poslu i iako se, sa stanovišta načina življenja, običaja, izgleda i boje kože, međusobno razlikuju, jedino što ih povezuje i objedinjuje u jednu društvenu zajednicu, jednu naciju i jednu skupinu jesu osjećaji zadovoljstva i nezadovoljstva, odnosno jedinstvo u vjerovanju, idealima i ciljevima.

Ovo pravilo izražava jednu društvenu odliku i ukazuje na društveni duh koji ljude povezuje u pogledu vjerovanja i djelovanja, donoseći im društveno, kulturno i nacionalno jedinstvo. Sa gledišta Imama Alija, mir neka je s njim, jedino mjerilo jedinstva jednog naroda jeste zadovoljstvo i nezadovoljstvo, a sva ostala mjerila, poput porijekla, jezika, rase i geografskog okruženja, treba posmatrati kao sporedne činioce. Drugim riječima, zajedništvo u ljubavi i mržnji, koje izražava jednu vrstu zajedništva u vjerovanju, kulturi i cilju u životu, jedini je činilac koji ljude uvodi u oblik jedne nacije i jednog tijela, međusobno povezujući njihove sudbine, a sve ostalo su sporedni činioци.

Ovdje je potrebno istaći nekoliko činjenica:

1.Pod “zadovoljstvom” i “nezadovoljstvom” se ovdje ne misli na površne i povremene želje i strasti koje se pod uticajem prolaznih osjećanja u čovjeku pojavljuju i brzo nestaju, nego se misli na onu vrstu želja koje govore o nekoj vrsti misaonih i ideoloških veza te jedinstvu interesa; želja proisteklih iz čovjekove prirode, a koje značajno utiču na njegovu ćud i postupke, čineći ga po naravi i usmjerenju sličnim sa njemu jednakima. Odjek ovakvih dubokih želja u čovjekovim djelima toliko je uticajan da će se čovjek – ako za to postoji sredstvo, a ne postoji prepreka – odmah stopiti sa zajednicom i činiti ono što čine i drugi. U dubini duše čovjeka koji je zadovoljan djelovanjem drugih, iako praktično nije sarađivao s njima i zapravo nema namjeru činiti što i oni, tinja pobuda za činjenje tog djela poput vatre pod pepelom, pa je dovoljna samo jedna iskra da se rasplamsa i zahvati okolinu; znači, ukoliko za to budu postojali uvjeti, ta osoba će učiniti to djelo iz istih pobuda.

S obzirom na navedeno pojašnjenje, može se reći da postojanje takvih pobuda u dubini čovjekovog bića gradi njegovu skupnu ličnost (društveno “ja”) i, ustvari, njegovu ličnost spaja sa ličnošću drugih i njegovu misao spaja sa mislima i uvjerenjima drugih, pa u konačnici ono što posjeduju oni pripada njemu, a ono što oni čine biva pripisano i njemu. Ukratko, njegova sudbina biva povezana sa sudbinom skupine pa na kraju posljedice njihovih djela i njihovih

postupaka pogode i njega.

2. Moguće je reći da je, s gledišta prava, takvo slijeđenje suprotno načelima pravde. Časni
:Kur'an jasno kaže

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ

(I niko neće tuđe breme nositi... (El-Isra, 15...

:Također je rečeno u Kur'anu

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ

(Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio. (El-Muddessir, 38

Osim toga, u pravnoj znanosti namjera za izvršenje zločina ne smatra se zločinom. Pa kako
onda da čovjek, isključivo zbog odobravanja i bez ikakvog praktičnog djelovanja, bude osuđen
da trpi posljedice tuđih djela?

U odgovoru na ovo pitanje treba reći: Tačno je da u skladu s pravnim načelima namjera za
činjenje grijeha nije zločin i puko zadovoljstvo djelom drugih ljudi se ne osuđuje kao zločin ili
pomaganje zločina, ali tema ove rasprave su moralne i društvene posljedice ovog slučaja koje,
htio – ne htio, kao vidljivi učinci zahvataju čovjeka. Naprimjer, onaj koji odobrava ubistvo
nevinog čovjeka nesporno je iste naravi kao i ubica ili ubice, i u tom slučaju se ne razlikuje od
onih koji su aktivno sudjelovali u činu ubistva, iako praktično nije s njima sarađivao niti zasad
ima namjeru izvršiti takav zločin. Međutim, ovaj neizbježni slijed postoji u stvarnim
posljedicama jednog prirodnog i društvenog zakona na koji je, htjelo – ne htjelo, osuđeno svako
društvo, a članovi tog društva ne bivaju izuzeti iz njega, kao što pojave poput pobjede i poraza,
nedaće i blagostanja, izobilja i suše te slični događaji ne spadaju u red dešavanja koja bi u
trenutku izbijanja birala koje osobe će pogoditi a koje će izuzeti od svojih posljedica. Uzmimo
da su neki ostali nedodirnuti nekom nesrećom i da su se spasili. Ipak, te osobe ne mogu ostati
imune na posljedice tih događaja, jer imovinska šteta te kulturni i duhovni gubici, kao i uništenje
naučnih, ekonomskih i društvenih bogatstava u takvim nesrećama nisu događaji čije

nepovoljne posljedice obuhvataju samo određenu skupinu ljudi. Tako se i u časnom Kur'anu
:kaže

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً

I čuvajte se smutnje koja će pogoditi ne samo one od vas koji su nasilje učinili... (El-Enfal, 25)
Moguće je da čovjek u pravnim pitanjima, zahvaljujući raznim okolnostima, poput poricanja, nepostojanja dovoljno jakih dokaza za dokazivanje zločina, pomilovanja i oprosta, izbjegne
".kaznu, ali po zakonu Stvaranja bijeg je nemoguć, jer: "Nemoguće je pobjeći od Tvoje vlasti

وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ

I neka se pribojavaju, kao kad bi sami iza sebe ostavili neaku djecu za koju strahuju... (En-Nisa, 9)

Primjećujete kako izostanak očinske ljubavi u prošlosti zahvata djecu tih očeva u budućnosti, iako djeca nisu ništa skrivila, jer je to zakon Stvaranja koji je u poretku postojanja uspostavljen kao stamen i nepromjenjiv zakon, tako da se njegovo sudsko ispitivanje i postupak razlikuju od sudskih postupaka običnih sudova, a pojam istine i pravde pred ovim sudom je mnogo širi i obuhvatniji nego pred običnim sudovima.[14]

3. Djela koja nailaze na odobravanje dijele se na individualna i kolektivna. Individualno djelo je ono djelo u koje ulazi samo volja jedne osobe, dok volja drugih ljudi u tom djelu – odobravalu ga ili ne – nema nikakvog udjela. Međutim, kolektivno djelo je ono djelo koje nastaje kao izraz htijenja zajednice, iako je moguće da bude izvršeno posredstvom samo jedne osobe. Naprimjer, progon i ubistvo Salihove, a.s., deve, mada je izvršeno rukom jedne osobe, zbog toga što je taj čin bio izraz volje svih Uzvišeni Bog je to ubistvo pripisao plemenu Semud, o
:čemu kaže

فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا

Pa su je zaklali – i Gospodar njihov ih je zbog grijeha njihovog uništio i do posljednjeg...
istrijebio... (Eš-Šems, 14)

Prema tome, slijeđenje u kolektivnom djelu nije uvjetovano tjelesnim prisustvom i djelatnom saradnjom svih članova jednog društva, nego je dovoljna činjenica da postoji zastupanje istih uvjerenja i srčano odobravanje nekog djela, jer izvršilac takve radnje istu izvršava u svojstvu predstavnika zajednice i uz njihovu podršku te on, zapravo, tako izvršava njihovu želju. Da zajednica nije htjela, pojedinac ne bi mogao izvršiti to djelo. Sredstva i podrška koje je zajednica pružila izvršiocu čina dali su mu odriješene ruke da izvrši jedan takav zločin i upravo zbog toga se njegov čin pripisuje cjelokupnoj zajednici.

U islamskoj kulturi, u ovakvom sudioništvu nisu važni ni zajedničko vrijeme ni zajednički prostor. Drugim riječima, u takvom društvenom slijeđenju budući i prošli naraštaji bit će jednaki. Zbog toga u društvenim suparništva i sukobima buduća pokoljenja snose posljedice za djela prethodnih. Zašto? Zato što s njima dijele uvjerenja i ciljeve, odobravaju njihova djela i postupke i, jednom riječju, s njima su zajedno i u ljubavi i u mržnji. S obzirom na ovo pojašnjenje, razjašnjena je i filozofija slijeđenja kolektivnih i skupnih djela, i zapravo većina ajeta :i islamskih predaja odnosi se na slijeđenje u djelu skupine, a ne pojedinca. U njima stoji

Kome je drago što je neka skupina učinila određeno djelo...”,[15] ili:“

“Onaj ko odobrava djelo skupine neke je poput onoga ko ga s njima čini.”[16]

U ovim predajama radi se o djelu skupine, a ne pojedinca. Slijeđenje u kolektivnim djelima je donekle razjašnjeno, ali to izgleda malo teže kada je riječ o djelu pojedinca, jer ako pretpostavimo da odobravanje ili neodobravanje djela neke osobe od strane drugih nema uticaja na djelo, kako se onda puko odobravanje djela neke osobe može smatrati ravnim izvršenju djela?

Odgovor na ovo pitanje možemo dobiti iz prethodno rečenog, jer, kao što smo rekli, glavno pravilo u slijeđenju jeste zadovoljstvo ili nezadovoljstvo počinjenim djelom, koje odražava svojevrsnu duhovnu i kulturnu vezu između izvršioca djela i osobe koja to djelo odobrava, i u ovom smislu nema nikakve razlike između djela pojedinca i djela skupine. Dakle, kao što je ova veza unutar jednog naroda pokazatelj svojevrsnog misaonog i kulturnog jedinstva te jedinstva u pogledu ideala, na isti način može se posmatrati djelo pojedinca. Jedina postojeća razlika je ta što je opseg slijeđenja u djelu pojedinca skućeniji od opsega slijeđenja u djelu društva. Bez sumnje, zadovoljstvo ili nezadovoljstvo bilo kojim djelom znači prihvatanje ili neprihvatanje njegovih posljedica i učinaka, a nema sumnje da je jedan od učinaka djela oličen u nagradi ili kazni koja proizlazi iz počinjenog djela. Prema tome, zadovoljstvo nekim djelom neminovno znači i zadovoljstvo nagradom ili kaznom koja za njega slijedi, iako je moguće da čovjek u svijesti takvo šta ne osjeća, ali ipak treba znati da je ljudska svijest veoma prostrana i nije

ograničena na ovaj stadij.

4. Četvrta razina se odnosi na duhovne i moralne posljedice namjere. Kako je moguće da ljubav i mržnja te dobre i loše pobude ne utiču na čovjekov duhovni sklop te da ne predskazuju čovjekovu sreću i nesreću?

Imam Sadik, mir neka je s njim, u odgovoru na pitanje da li ljubav i mržnja spadaju u vjerovanje, rekao je:

“Zar je vjerovanje išta drugo osim ljubavi i mržnje?”[17]

Iako ova predaja govori o ljubavi i mržnji, već je rečeno da su namjera, ljubav i mržnja međusobno neodvojivi i saučestvuju u propisima i učincima, jer je namjera pokazatelj ljubavi i mržnje, ljubav i mržnja izražavaju vjerovanje, vjerovanje je pokazatelj ideja i uvjerenja, čovjekovo uvjerenje jeste čovjekova priroda, a priroda je unutrašnji lik čovjeka i njegova vrsna razlika kojom se odlikuje. Prema tome, namjera je, ustvari, jedan dio ove strukture.

5. Učenjaci iz oblasti načela islamskog prava, raspravljajući o namjeri usmjerenoj ka činjenju grijeha (tadžarri), rekli su da je namjera da se učini grijeh, ukoliko ne skonča činom, oprostiva i da se za nju ne upisuje grijeh. Zagovornici ove misli su, s ciljem dokazivanja svoje tvrdnje, kao dokaz naveli i predaje koje su zabilježene u knjigama načela islamskog prava i glavnim izvorima predaja.[18]

Pitanje:

Da li se navedena misao kosi sa prethodnom tvrdnjom da je namjera mjerilo ljepote i ogavnosti kao i nagrade i kazne, te da je srčana naklonost djelu koje čine drugi dovoljna da čovjeka učini njihovim saučesnikom u nagradi i kazni za njihovo djelo?

Islamski znanstvenici u odgovoru na ovo pitanje naveli su opravdanja koja vam predočavamo:

- a) Odvažnost (namjera činjenja grijeha) dijeli se na dvije vrste: prva se odnosi na slučajeve kada se čovjek pokaje prije izvršenja djela te pod uticajem unutrašnjih činilaca i vlastitom voljom odustane od činjenja grijeha. Druga vrsta su slučajevi kada čovjek dođe do same granice činjenja grijeha, ali u tome biva spriječen vanjskim činiocima. U prvom slučaju, namjera činjenja grijeha biva oproštena, jer su kajanje i odustajanje dokaz čistote čovjekove nutrine i njegove iskrenosti te takav čovjek zaslužuje oprost. No, u drugom slučaju ne biva oproštena, jer takav čovjek, koji je išao sve do same granice grijeha zbog svoga buntovnog duha i smjelosti pred svojim Skrbnikom (Bogom Uzvišenim), zaslužuje prijekor i kaznu, budući da on sam nije odustao od činjenja grijeha, već su ga u tome spriječili određeni vanjski činioци.
- b) Odvažnost (grješna namjera) ponekada je apstraktna, a ponekada skončava djelom; znači, prati je neka vrsta odgovarajućeg djelovanja (pa makar i otpočinjanjem uvoda u djelo). Prva vrsta se u čovjekovoj knjizi djela ne bilježi kao grijeh, dok je druga vrsta zabranjena i onaj ko je

počini zaslužuje pokudu i kaznu, jer je namjera koja skonča djelovanjem dokaz nepokornosti, pobune i nemara, za razliku od prve vrste (puke namjere), koja ostaje na razini namjere bez ikakvog djelovanja koje bi bilo dokazom pobune.

c) Autor ovih redaka smatra da se drskost može podijeliti i na drugi način, jer se namjera dijeli na kolebljivu (prolaznu) i čvrstu namjeru.

o Kolebljiva (prolazna) namjera je namjera koja se, usljed izljeva nagona, pojavljuje u duši i kao takva nema korijena u vjerovanju i moralu. Ova vrsta namjera javlja se u obliku sjećanja, težnji, trenutnih požuda i emotivnih uzbuđenja. Ona brzo prolazi i nestaje usljed reakcije drugih činilaca, a svoje mjesto prepušta dobrim i čvrstim pobudama, kao kad neko u mjesecu Ramazanu ugleda neku ukusnu hranu pa pomisli da se omrsi i prekine post, ali istog trena odustane od te namjere.

o Trajna namjera je ona namjera koja se uzdi e iz dubine du e i izvire iz čovjekovih uvjerenja, njegove naravi i njegovih odlika. Ova vrsta namjere je pokazatelj čovjekove stvarne ličnosti i :prirode, a u Kur'anu je spomenuta kao  akile, odnosno unutrašnji lik ili priroda

قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ

Reci: "Svako djeluje u skladu sa svojom svekolikom ličnošću." (El-Isra, 84)[19]

Međutim, prva vrsta (nestalna namjera), pošto je nastala kao reakcija nagona i pošto ne predstavlja drskost, nemar i pokvarenost du e, može se oprostiti i može se preko nje pre i, a čini se da se oprost odnosi upravo na ovu vrstu namjera. Dokaz za to su i predaje od Imama :Sadika, mir neka je s njim, navedene u tumačenju ajeta

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ

One koji se klone velikih grijeha i razvrata, a one bezazlene On će oprostiti jer Gospodar tvoj,... zaista, mnogo prašta. (En-Ned m, 32)

U ovim predajama je naglašeno da se pod lamam misli na grje nu namjeru ili na "grijehe koji se dešavaju ponekada i ne predstavljaju odraz čovjekove prirode i njegovih navika." [20]

S obzirom na ovo tumačenje, ova vrsta grijeha (zbog toga što ne predstavlja dokaz inada i buntovništva onog koji ga je po inio) biva obuhvaćena sveobuhvatnom Božijom milošću i oprostom. Kada jedno ovakvo djelo biva obuhvaćeno oprostom, onda će još prije namjera, koja

ima istu odliku, biti obuhvaćena oprostom, jer su oboje čisti od duha buntovništva i nepokornosti.

Druga vrsta (stalna namjera) namjera pretežno će skončati činom i djelom, a ako kojim slučajem ne skonča djelom, to je zbog uticaja činilaca i prepreka koje se nalaze izvan kontrole samog činioca. U ovom primjeru, pošto je namjera praćena buntovništvom i nepokornošću, smatra se grijehom i na kraju ishodi kaznom i pokudom. S obzirom na ovakvu podjelu namjera koju smo naveli, čini se da "namjera" u predaji: "Vjernikova namjera bolja je od djela njegovog, dok je namjera nevjernikova gora od djela njegovog", [21] spada u drugu vrstu, u stalnu namjeru, odnosno to je ona namjera koja se pojavljuje u nutrini vjernika potaknuta njegovim vjerovanjem, a u nutrini nevjernika potaknuta njegovom prirodom nevjerovanja i poricanja.

Drugim riječima, duboko ukorijenjene namjere vjernika bolje su od njegovih djela, dok su duboko ukorijenjene namjere nevjernika ružnije od njegovih djela, jer su te namjere kod vjernika pokazatelj prosvijetljenosti, iskrenosti i vjerovanja, a kod nevjernika pokazatelj tvrdoglavosti, nevjerovanja i nepokornosti.

S obzirom na ovo pojašnjenje, potpuno je određen položaj ljubavi i mržnje u gore navedenim predajama: "Kome je drago što je skupina neka...", i "onaj ko odobrava djelo skupine neke..."

Dakle, postaje jasno da se pod ljubavlju i mržnjom, zadovoljstvom i nezadovoljstvom ne misli na površna i prolazna osjećanja nego na onu vrstu duševnih stanja koja izviru iz dubine duše i prožeta su čovjekovom prirodom i njegovom ličnošću. U ovom slučaju, osoba koja je zadovoljna djelom drugih, ustvari je po svojoj naravi i težnjama ista kao i oni, te će samim tim neminovno biti saučesnik u stvarnim posljedicama djela.

6. Prema moralnim mjerilima, iako djelo nije bez ikakvog traga, osnovna je namjera i pobuda, za razliku od pravnih mjerila prema kojima se namjera smatra sporednom stvari, a osnovnom se smatra djelo. [22]

Naprimjer, ako neko bude ubijen iz pobuda ličnog neprijateljstva, a potom se pokaže da je krv ubijenog bilo dozvoljeno prolići, u tom slučaju, sa pravnog stanovišta, ubica ne podliježe propisu odmazde niti plaćanja krvarine, ali ipak sa stanovišta morala takva osoba zaslužuje prijekor i kaznu, jer iako njegovo djelo sa stanovišta čina nije bilo ogavno, ono se ipak sa stanovišta počinioća smatra ružnim i nemoralnim, te njegov vinovnik iz tog razloga zaslužuje prijekor, kaznu i preodgajanje. Vjerovatno i razlog što pojedini islamski pravnici koji u ovakvim slučajevima zagovaraju kaznu i preodgajanje počinioća počiva na etici i odgoju, a ne na pravnim temeljima. Ovakvo miješanje pravnih i moralnih pitanja u našem pravu su prirodna pojava, jer je islamsko pravo neodvojivo od islamske etike, a prethodno smo rekli da je do međusobnog razdvajanja nauka došlo zbog uređenosti i lakšeg pristupa istima, a ne zbog

njihove međusobne odvojenosti na polju idžtihada i djelovanja. Ovim pojašnjenjem razjašnjen je položaj svih etičkih i pravnih pitanja, a postalo je jasno i da neodgovornost sa pravnog stanovišta ne predstavlja nužno nepostojanje odgovornosti sa etičkog stanovišta. Također je postalo jasno da moralne obaveze i zabrane nemaju nikakvo drugo značenje osim vjerezakonskih obaveza i zabrana.[23] Jedina značajna tačka u kojoj se moralne obaveze i zabrane razlikuju od islamskih i građanskih pravnih obaveza i zabrana jeste aspekt propisa, a ne njihova osnova. Prema tome, moralna zabrana odnosi se na ono što je zabranjeno sa stanovišta etike, iako je moguće da sa pravnog stanovišta ne spada u krug zabranjenog. Bez sumnje, moralne zabrane i obaveze imaju odgovarajuće učinke kao što i pravne zabrane i obaveze imaju svoje učinke. Stoga, onaj ko odobrava ubistvo nedužnog čovjeka sa etičkog stanovišta je saučesnik u ubistvu – odnosno, odgovoran je pred Bogom – :iako se sa pravnog stanovišta ne smatra saučesnikom u ubistvu. Uzvišeni Bog je rekao

وَإِنْ تُبْذَوْا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخَفُّوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ

Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili, Bog će vas za to pitati... (El-Bekare, 284)... Dakle, i osjećanja i pobude također se smatraju dijelom čovjekovih djela i pred Istinitim Bogom – Uzvišeni je On – bit će razmotreni, a činjenica da je u nekim predajama rečeno: “Onome ko odobrava grijeh piše se jedan grijeh, a onome ko ga poćini pišu se dva grijeha”, kako izgleda, ima za zadaću kazati da je grijeh poćinioca dva puta veći od grijeha onog ko ga odobrava, jer je onaj ko ga odobrava poćinio grijeh samo svojim srcem, dok je poćinilac poćinio grijeh i srcem i djelom pa stoga treba da trpi i veću kaznu.

Nakon ovih pojašnjenja potrebno je posvetiti pažnju pojedinim ajetima i predajama koji se .navode kao dokazi u okviru ove rasprave

Primjeri iz Časnog Kur'ana

:Časni Kur'an o plemenu Israilovom kaže

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ

I kada smo vas od faraonovih ljudi izbavili, koji su vas najgorim mukama mučili: sinove su vam klali a žene u životu ostavljali – u tome vam je bilo iskušenje veliko od Gospodara vašeg... (El-

Bekare, 49)

:U narednom ajetu je rečeno

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

I kada smo vam more rastavili i vas izbavili, a faraonove ljude, na oči vaše, potopili... (El-

Bekare, 50)

:Uzvišeni zatim kaže

وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ

I kad Musau četrdeset noći obećanje ispunjavasmo, pa ste, čineći nepravdu, tele obožavati

počeli. (El-Bekare, 51)

:Uzvišeni u drugom ajetu kaže

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ

Bog je uistinu čuo riječi onih koji rekoše: "Zaista je Bog siromašan, a mi smo bogati!" Zapisat ćemo ono što rekoše, a i njihovo bespravno ubijanje vjerovjesnika, i reći ćemo: "Iskusite panju u

ognju užarenom." (Ali 'Imran, 181)

:I rekao je

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَا أَلاَّ نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّى يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَاللَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Onima koji govore: “Bog nam je naredio da ne vjerujemo ni jednom poslaniku prije nego što prinese žrtvu koju će vatra progutati” – reci: “Već su vam prije mene poslanici jasne dokaze donosili, a i taj o kojem govorite, pa zašto ste ih, ako istinu govorite, ubijali?” (Ali ‘Imran, 183)

Pitanje:

Kako to da su se ovi ajeti odnosili na jevreje iz vremena Poslanika islama, s.a.v.a., iako ti jevreji nisu počinili spomenuta djela i uopće nisu bili ni predmet spomenutih dešavanja, jer se blagodati, nedaće, ubistva, pljačke, mučenja i uznemiravanja prethodnih Božijih poslanika i njihovo ubijanje[24] odnose na njihove pretke. Pa zašto im se Uzvišeni Bog zbog tih djela obraća i kori ih?

Odgovor:

Odgovor na postavljeno pitanje glasi: Zbog toga što su jevreji iz vremena časnog Poslanika, s.a.v.a., odobravali postupke svojih predaka, izražavajući zadovoljstvo u pogledu njih, postali su saučesnici u odgovornosti svojih predaka kao i sudionici u njihovom grijehu.

Imam Sadik, mir neka je s njim, kaže:

“Između onih koji su govorili (da im je Bog naredio da ne slijede nijednog poslanika...) i onih koji su (poslanike) ubijali prošlo je petsto godina[25], pa im je Bog to ubistvo pripisao zato što [su odobravali ono što su oni učinili.”[26]

Ajeti o plemenu Semud i Salihovoj kamili

Časni Kur'an u još jednom slučaju podsjeća na zadovoljstvo djelima drugih i namjeru i srčano zadovoljstvo ljudi (prema djelima drugih) smatra sudbonosnim u njihovoj sreći i nesreći, časti i poniženju, a riječ je o slučaju plemena Semud i njihovom ubistvu kamile Saliha a.s. Kur'an o :tome kaže

وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ

I Semudu – brata njihova Saliha. “O narode moj” – govorio je on – “samo se Bogu klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate!...” (Hud, 61)

:Međutim, Salihovi, a.s., protivnici nisu prihvatili taj poziv nego su ga u laž ugonili, rekavši

أَتُنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ

Zar nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali? Mi uveliko sumnjamo...“
u ono čemu nas ti pozivaš.” (Hud, 62)

Vidjevši da njegov narod ne samo da mu nije povjerovao nego ga je, štaviše, i u laž utjerao, poslanik Salih je odlučio da ih prema Bogu Uzvišenom pozove nadnaravnim djelom i da im tako
:dokaže istinitost svoga poziva. Zbog toga je rekao

وَيَا قَوْمِ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أََرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ

O narode moj, ovo je kamila Božija, znamenje za vas, pa pustite je neka pase po zemlji Božijoj i
ne činite joj nikakvo zlo, da vas ne bi zadesila kazna bliska. (Hud, 64)

No, Salihovo, a.s., uporno insistiranje i naglašavanje nije ostavilo ni najmanje traga u njima sve
dok jedna skupina buntovnika iz plemena Semud, koji su u Salihu vidjeli smetnju za svoje
interese, ne odluči da ubije kamilu. Tu svoju namjeru na kraju su i proveli u djelo, o čemu časni
:Kur'an kaže

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ

I zaklaše onu kamilu, i zapovijed Gospodara svoga ne poslušashe i rekoše: “O Salih, učini da nas
snađe to čime nam prijetiš, ako si poslanik.” (El-A'raf, 77)
:Nakon što su zaklali kamilu, Salih, a.s., im je rekao

تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ

Uživajte u kućama svojim još samo tri dana, to vam je istinita prijetnja.” (Hud, 65)“
Ali, oni je zaklaše i potom se pokajashe, pa ih <big> kazna stiže. To je uistinu znak, ali većina
ovih ne vjeruje. (Eš-Šu'ara, 157–158)

U svakom slučaju, bili su izloženi Božijoj kazni koju Uzvišeni Bog u jednom ajetu opisuje
:sljedećim riječima

فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ

I zadesi ih strašan potres i oni u zemlji svojoj osvanuše mrtvi, nepomični. (El-A'raf, 78)
:A na drugom mjestu kaže

وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ

A one koji su činili zlo pogodio je strašan glas i oni su u kućama svojim osvanuli mrtvi,...
nepomični. (Hud, 67)

Obratite pažnju na činjenicu da je zbog grijeha i neposluha samo jedne osobe, koja je zaklala Salihovu, a.s., kamilu, Uzvišeni Bog sve njih predstavio kao sudionike u tom grijehu i predstavio
:ih kao nepravednike

وَأَتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا

Semudu smo kao vidljivo čudo kamilu dali, ali oni se o nju ogriješiše... (El-Isra, 59)...
Iako je kamilu[27] ubila samo jedna osoba, pošto su drugi odobrili grijeh te osobe, na kraju su
:svi bili zahvaćeni Božijom kaznom, nestali su i uništeni kao što je rečeno u Kur'anu

كَأَن لَّمْ يَعْنُوا فِيهَا إِلَّا إِنَّ ثَمُودَ كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعْدًا لِّثَمُودَ

Kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Semud, doista, u Gospodara svoga nije vjerovao;...
daleko neka je Semud!(Hud, 67)
:I tako je njihov korijen sasječen, kako stoji

فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

I zameo se trag tom narodu koji je zlo činio, a neka je hvala Bogu, Gospodaru svjetova! (El-
(En'am, 45

Osvrt na predaje

U predajama koje se prenose od naših vjerskih velikana posebna pažnja posvećena je ovom izrazito važnom pitanju, a mi ćemo u nastavku navesti nekoliko ovih predaja:

Zapovjednik pravovjernih, mir neka je s njim, u svojim govorima je ukazivao na priču o

Semudovoj kamili, govoreći:

“O ljudi! Uistinu, ono što ljude međusobno povezuje jeste zadovoljstvo i nezadovoljstvo. Zaista je Semudovu kamilu zaklao samo jedan čovjek, ali je Bog sve njih kaznom obuhvatio, jer su njega svi zadovoljstvom svojim obuhvatili. Zato Uzvišeni kaže: Ali oni je zaklaše i potom se pokajaše. Tlo njihovo u zemlju propade, kao što usijano ralo propada u zemlju meku...”[28]

U drugoj predaji osoba po imenu Abdu-s-Selam ibn Salih Hirvi priča: “Imama Alija ibn Musaa Rezu, mir neka je s njim, upitao sam: ‘Kakvo je tvoje mišljenje o onome što se prenosi da je rekao Imam Sadik, mir neka je s njim: Kada se pojavi Imam Mehdi, neka Allah ubrza njegov časni povratak, ubit će sinove ubica Imama Husejna, mir neka je s njim, zbog onoga što učiniše očevi njihovi?’ Imam je odgovorio: ‘To je tako.’ Upitah: ‘Prema tome, kako se onda tumači ajet:

Niti jedan grješnik neće nositi na plećima svojim grijeh drugoga?’ Odgovorio je:

‘Sve ono što je Uzvišeni rekao je istina, ali su potomci onih koji ubiše Imama Husejna, mir neka je s njim, bili zadovoljni djelom očeva svojih, ponoseći se njime, a onaj ko je zadovoljan nekim djelom isti je kao i onaj ko ga je počinio. Da neko bude ubijen na istoku, a da neko drugi na zapadu bude zadovoljan njegovim ubistvom, onaj što je zadovoljan će pred Bogom Uzvišenim biti saučesnik ubice. Zaista će Imam Mehdi, mir neka je s njim, ubiti njih kada se pojavi zato

što su bili zadovoljni djelom očeva svojih.”[29]

Časni Poslanik islama je u jednom hadisu rekao:

“Onaj kome je drago djelo skupine neke saučesnik je u djelu njihovom.”[30]

Također je rekao:

“Onaj ko prisustvuje nečemu što ne voli poput je onoga ko tome ne prisustvuje, dok je onaj ko ne prisustvuje nečemu čemu se raduje poput onoga ko je tome prisustvovao.”[31]

U jednoj predaji od Zapovjednika pravovjernih, mir neka je s njim, se prenosi:

“Onaj ko je zadovoljan djelom skupine neke je poput onoga ko se s njom u njega upustio. A svakome ko se upusti u nedjelo neko pišu se dva grijeha: grijeh što ga je počinio i grijeh što je njime zadovoljan.”[32]

Kao što smo već rekli, vjerovatno se pod jednim grijehom i dva grijeha misli na veličinu

Vjernikova namjera i nevjernikova namjera

U islamskim predajama je zabilježeno:

“Vjernikova namjera bolja je od djela njegovog, dok je namjera nevjernikova gora od djela njegovog.[33]

Postavlja se pitanje kako namjera može biti bolja ili gora od djela s obzirom na činjenicu da je namjera uvod u djelo, a suština koja određuje dobre ili loše posljedice toga je samo djelo? Ako je namjera bolja od djela, mi svakog dana po hiljadu puta naumimo sudjelovati u džihadu i dostignuti stepen šehadeta, ili po hiljadu puta imamo namjeru žrtvovati se i velikodušno dijeliti milostinju, ili hiljadu puta naumimo noći provoditi u molitvi, pa nam više nije potrebno da sve to provedemo u djelo, jer je namjera bolja od djela?

Odgovor:

Kao prvo, pod namjerom se misli na ozbiljnu odluku i istinsku riješenost da se učini djelo, a ne na zamišljanje i maštanje, jer između namjere i zamisli postoji razlika. Objašnjenje je da čovjek, ponekad, pred sobom utjelovi namaz, post, Hadždž... i zamišlja da klanja i posti, ali pritom ne donosi bilo kakvu odluku da klanja ili posti, ili pak zamišlja noćni namaz, poprište borbe i džihad, a da samog sebe nije pripremio za klanjanje noćnog namaza ili odlazak na poprište borbe i da nije pripremio osnovne preduvjete za to. Nema sumnje da ta umišljanja nisu ništa više od svojevrsne opsjene i maštanja, te nemaju nikakve vrijednosti. Uzvišeni Bog nikoga neće nagraditi za tu vrstu zamišljanja i maštanja.

Ono što je mjerilo nagrade i kazne jeste ozbiljna namjera i pobuda koja čovjeka vodi ka izvršenju djela. Uzvišeni Bog vrijednost čovjekove volje uvjetuje ulaganjem truda i napora, kao :što je rečeno

وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَّشْكُورًا

A onaj ko želi Onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjeruje – njemu će trud njegov hvale vrijedan biti. (El-Isra, 19)

Možemo primijetiti da Uzvišeni Bog kao mjerilo vrijednosti nije naveo samo želju i htijenje, nego

je kao mjerilo postavio htijenje praćeno vjerovanjem i dobrim djelom. Drugo, treba znati da se čvrsta namjera na polju djela suočava s dvije vrste odjeka: ponekad je prati uspjeh, a ponekad se suočava s neuspjehom. Drugim riječima, čovjek ne uspijeva baš uvijek svoje namjere provesti u djelo, ali u oba slučaja – pošto je ozbiljna i čvrsta – namjera ima svoju vrijednost, uprkos činjenici da u nekim prilikama vanjske prepreke onemogućavaju njeno ostvarenje. To je upravo ona namjera za koju je rečeno da je bolja od djela. Treće, treba znati da je vjernikova namjera istinski vrijedna samo ako je prati iskrenost. Drugim riječima, dobrota počinioca djela je važnija od dobrote čina, jer dobrota počinioca djela ima dva svojstva: djelo čini dobrim, a izvršioca dobročiniteljem, nasuprot dobroti čina koja nema nikakvog uticaja na izvršioca. Znači, ako neko učini neko dobro djelo, ali bez iskrenosti, pošto u njegovoj namjeri nije bilo iskrenosti, izvršeno djelo mu ne donosi nikakvu korist. Upravo iz tog razloga je u kur'anskom ajetu objavljeno:

A onaj ko želi Onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je... (Drugim riječima, namjera, zalaganje i uloženi trud su korisni samo ako ih prate vjerovanje i iskrenost.)

Božiji poslanik, s.a.v.a., je rekao:

“Onome ko iskreno od Boga šehadet zatraži, Bog će dati da dosegne položaje šehida, čak i ako u postelji umre.”[34]

Imam Ali, mir neka je s njim, je rekao:

“...One koje bude htio od robova Svojih Gospodar Uzvišeni će u Džennet uvesti zbog njihove iskrene namjere i dobre duše.”[35]

Imam Sadik, mir neka je s njim, je rekao:

“Siromašni vjernik kaže: ‘Gospodaru moj! Opskrbi me kako bih mogao činiti to i to od dobra i dobrih djela.’ Pa ako Bog Uzvišeni vidi da u tome ima iskrenu namjeru, upiše mu za to nagradu kakvu bi mu upisao i da je tako činio. Uistinu je Bog Svemoćan i Plemenit.”[36]

Kada se ovi uslovi sakupe u namjeri, tada se iz nekoliko razloga može shvatiti zašto je vjernikova namjera bolja od njegovog djela:

Kao prvo, namjera je uzrok i temelj djela, a uzrok je značajniji od posljedice. Drugo, namjera je duša djela, a duša je vrjednija od tijela. Treće, prijetvornost ne može doprijeti do namjere dok do djela može. Četvrto, vjernik može, ne htijući, počiniti djelo koje šteti njemu ili drugima, pa u tom slučaju u tom djelu neće biti nikakva dobra, ali pošto je on bio iskren u svojoj namjeri, za to će dobiti nagradu. Peto, vjernik zahvaljujući svojim uzvišenim težnjama želi ono što pretežno nadilazi granice njegovih mogućnosti.[37] Dakle, vjernikova namjera je, ukupno gledajući, bolja i vrjednija od njegovog djela. Zejd Šaham priča da je jednom otišao kod Imama Sadika, mir neka je s njim, i upitao ga: “Čuo sam da si rekao da je vjernikova namjera bolja od njegovog djela.

Zar je moguće da namjera bude bolja od djela?" Imam je odgovorio: "(Da.) Zato što čovjek ponekad čini neka djela pretvarajući se pred ljudima, dok namjera pripada jedino Gospodaru svjetova te Uzvišeni na osnovu namjere daje koliko ne daje na osnovu djela." Potom je Imam Sadik, mir neka je s njim, rekao: "Rob Božiji u toku dana naumi noćni namaz klanjati, pa ga san savlada te zaspi. Potom mu Bog zabilježi namaz kao da ga je klanjao, a svaki njegov dah upiše kao izraz slavljenja Boga, te san njegov učini za njega milostinjom."[38]

Prema tome, za namjeru onoga koji je naumio počinuti neko djelo ne zna niko osim Uzvišenog Boga. Dakle, u samoj namjeri nikad se neće pojaviti prijetvornost, jer niko osim Boga ne zna za tu namjeru. Međutim, čim dođe do provođenja u djelo, namjera se može okaljati pretvaranjem i samopokazivanjem. Zbog toga se kaže: "Namjera vjernika bolja je od djela njegovog." :Merhum Neraki je predaju: "Namjera vjernika bolja je od djela njegovog", pretočio u stihove

Zbog toga reče onaj Šah edžela,
Namjera vjernika bolja je od djela,
Stoga što je ona duša, a djelo ti tijelo,
Namjera je značenje, a ime je djelo,
Ona odvlači srce prema Stvoritelju srca,
Srce se više od ovog do onog ne smuca,
Ona ti srce suzdržava od nesreće,
Savršenstvo je radi tijela tvogega,
Osim Jednog niko o djelu srca ne znade,
Ovaj i onaj, bilo ko, put ka srcu ne imade,
Djelo srca pošto, osim Njemu, je skriveno,
[Niko osim Njega ne htje od njega znak.] [39]

Međutim, odgovor na pitanje zašto je namjera nevjernika gora od njegovog djela možda je skriven u činjenici da nevjernik može počinuti djelo koje je u svojoj suštini dobro i korisno, ali pošto su njegove pobude u činjenju dobrih djela pretežno pretvaranje, varanje, obmana, koristoljublje i materijalne koristi, zbog toga je njegova namjera gora od njegovog djela. Od njegovog djela možda neko i bude imao koristi, ali on sam neće imati ništa doli grijeh i nesreću. Osim toga, nevjernik, u skladu sa svojim nevjerstvom, u srcu ima loše pobude koje nije u stanju provesti u djelo. Dakle, nevjernikova namjera je, ukupno gledajući, gora od djela koje on čini.[40]

[1] Iako rasprava o namjeri spada u red rasprava širokog opsega i različitih dimenzija, ipak ćemo se posvetiti kratkom razmatranju ovog predmeta:

Kao što smo već napomenuli, temelj i mjerilo vrijednosti svakog oblika robovanja Bogu je namjera. U djelima iz islamskog prava i etike namjera se upotrebljava u dva značenja:

a) namjera izvršenja djela,

b) pobuda i poticaj za izvršenje djela.

Treba pojasniti da se nazivi i osobenosti djela dijele na dvije vrste:

- namjerni,

- nenamjerni.

Prva vrsta (namjerni) odnosi se na djela koja se ne izvršavaju bez posebne namjere i pažnje, kao što su ukazivanje poštovanja, veličanje, slavljenje i slijeđenje u namazu koji se klanja u džematu, abdest, gusul, namaz itd. Naprimjer, u slučajevima ukazivanja poštovanja nije dovoljno nekome nazvati selam ili mu, u znak poštovanja, ustati, jer nazivanje selama i ustajanje ponekada može imati značenje ismijavanja lišenog bilo koje vrste poštovanja.

Nazivanje selama i ustajanje odraz je poštovanja samo u slučaju da je potaknuto tom namjerom. Također, za obavljanje namaza u džematu nije dovoljno samo pristupiti džematu nego i zanijetiti, odnosno odlučiti i namjerom potvrditi odluku o klanjanju za imamom. Isto je i sa abdestom, gusulom i namazom. Za uzimanje abdesta i klanjanje namaza nije dovoljno samo oprati se i učiti Fatihu i kur'anske sure, već sapiranje određenih dijelova tijela treba biti obavljeno s namjerom uzimanja abdesta ili gusula, a učenje Fatihe i kur'anskih sura treba biti obavljeno s namjerom da se obavi namaz, jer za klanjanje namaza nije dovoljno samo ispoštovati određene kretnje. Dakle, u ovakvim djelima i ibadetima važna je namjera obavljanja jasno određenog ibadeta i ona treba da bude značajna pri obavljanju samog djela.

Međutim, namjera kao poticaj za obavljanje određenog djela može se pojasniti kroz pitanje: Šta je čovjeka potaknulo da ustane i klanja namaz? Također, kada neki učenik ili student ustane pred svojim učiteljem ili profesorom, ukazujući mu tako poštovanje, nameće se pitanje šta ga je potaknulo na ukazivanje poštovanja učitelju ili profesoru. Isto je i sa ostalim djelima i ibadetima. Ukratko, raspravlja se o tome šta je čovjeka potaknulo na činjenje određenog djela, odnosno šta je u činjenju tog djela bila istinska pobuda. Da li je te ibadete činio iskreno i predano, ili je na to djelo ili taj ibadet bio potaknut pretvaranjem ili nekom drugom ovosvjetskom namjerom, a ne onom božanske naravi? Da li je učitelju ili profesoru ukazao poštovanje da bi ispoštovao njegovo učiteljsko i profesorsko pravo, ili je to učinio da bi na

ispitu dobio dobru ocjenu, ili pak da ne bi odudarao od ostalih učenika i studenata, pa je zbog toga ustao i profesoru ili učitelju ukazao poštovanje? Isto tako, da li je sudjelovanje u namazu koji se klanja u džematu potaknuto željom da se ispuni Božija naredba i da se čuva jedinstvo muslimana, ili je potaknuto pretvaranjem i – ne dao Bog – licemjerjem, dvoličnošću, špijuniranjem...?

S obzirom na ovaj uvod, treba znati da je namjera u oba značenja sastavni dio djela i robovanja Bogu, a kada se u djelima islamskog prava i etike navodi da je u ibadetima namjera mjerodavna, misli se na oba spomenuta značenja. Upravo zbog toga u fikskim djelima nailazimo na sljedeću definiciju: "Namjera je nakana da se izvrši određeno djelo, s tim da je poticaj naredba Boga Uzvišenog..." (Al-'Urwetu-l-wuska, kitab al-tahareh) Dakle, čovjekov poticaj u činjenju djela treba da bude isključivo izvršavanje Božijih naredbi i približavanje Njemu.

Neophodno je napomenuti da cjelokupna početna rasprava o namjeri obuhvata oba spomenuta aspekta: i namjeru i pobudu. Drugim riječima, čovjekova narav vrlo je važna i u izboru vrste djela i njihove raznovrsnosti, ali i u pogledu pobuda i raznovrsnosti poticaja za činjenje tog djela, pa je poznata poslovice: "Iz vrča izlazi ono što je u njemu", istinita u oba slučaja. Dakle, izbor ovakvih vrsta djela s takvim pobudama proističe u potpunosti iz naravi i karakternih osobina čovjeka. Jedan materijalistički usmjeren čovjek namaz pravda sa gledišta tjelovježbe i kretanja, dok čovjek vjernik namaz prihvata sa gledišta služenja Bogu i duhovnosti, pa svaki njegov uvjet, svaki osnovni dio, svaki postupak u njemu te svaki zikr u namazu smatra jednom od duhovnih tajni.

[2]Sunenu-l-Tirmizi, bejrutsko izdanje, sv. 4, str. 179, fada'ilu-l-džihad, pogl. 16, hadis 1647; Sunenu Ibn Madždže, sv. 2, str. 1413, kitabu-l-zuhd, bab al-nijeh, hadis 4227; Musnedu Ahmed ibn Hanbel, sv. 1, str. 25 i 43; Sahihu-l-Bukhari, sv. 1, str. 1; Munjetu-l-murid, str. 43; Sahihu Muslim, sv. 2, str. 103; Al-Targib va-l-tarhib, bejrutsko izdanje, sv. 1, str. 56.

[3]Vesa'ilu-l-ši'a, izdanje Islamijje, sv. 1, str. 35; Biharu-l-anvar, bejrutsko izdanje, sv. 66, str. 189; UsuliKafi, izdanje Islamijje, sv. 2, str. 84, hadis 2; Munjetu-l-murid, Kom, Hajjam, 1402. solarne h. g., str. 43.

[4]Biharu-l-anvar, bejrutsko izdanje, str. 185, 204 i 207; Vesa'ilu-l-ši'a, izdanje Islamijje, sv. 1, str. 33, hadisi 1–3 (na 34. stranici hadis br. 9 prenesen je i od Božijeg poslanika, s.a.v.a.); UsuliKafi, izdanje Islamijje, sv. 2, str. 84.

[5]Sunenu Ibn Madždže, sv. 2, str. 1414, kitabu-l-zuhd, hadis 4229; Biharu-l-anvar, bejrutsko izdanje, sv. 67, str. 249; Munjetu-l-murid, str. 43; Al-Targhib va-l-tarhib, sv. 1, str. 57.

[6]Vesa'ilu-l-ši'a, izdanje Islamijje, sv. 1, str. 34, hadis 5; Biharu-l-anvar, bejrutsko izdanje, sv.

[7]Biharu-l-anvar, bejrutsko izdanje, sv. 67, str. 209; Vesa'ilu-l-ši'a, sv. 1, str. 36; Usuli Kafi, izdanje Islamijje, sv. 2, str. 85; 'Ilelu-l-šerai', nedžefsko izdanje, sv. 2, str. 523, pogl. 299; Ma'alem al-Zolfi, litografsko izdanje, str. 36. uz sitne izmjene.

[8] Nehdžu-l-belaga, Fejzu-l-islam, govor 12.

[9]Šarhu Nehdži-l-belaga, Ibn Ebi al Hadid, I/249–250.

[10]Biharu-l-anvar, bejrutsko izdanje, sv. 67, str. 255; Usuli Kafi, sv. 2, str. 84, poglavlje o ibadetu, hadis 5. Predaja sličnog sadržaja od Imama Sadika zabilježena je i u djelu Amali-l-Saduk (str. 41, hadis 4, madžles 10).

[11]Takdis, str. 227–228.

[12] Iako se tema rasprave vezane za ovakve predaje odnosi na zadovoljstvo i ljutnju ili ljubav i mržnju, ipak treba znati da odnos nezadovoljstva i zadovoljstva te ljubavi i mržnje s namjerom spada u primjer odnosa uzroka i posljedice i da između njih postoji vrlo tijesna veza, a namjera predstavlja ljubav ili mržnju, zadovoljstvo ili nezadovoljstvo. Prema tome, ono što vrijedi za zadovoljstvo i nezadovoljstvo, vrijedi i za namjeru.

[13] Nehdžu-l-belaga, Fejzu-l-islam, govor 192.

[14] Više pojašnjenja ovog pitanja zainteresirani mogu pronaći u napisima profesora Allame Tabatabaija i djelima Insan va sarnavešt i 'Adle ilahi rahmetli profesora Šehida Motaharija.

[15]Sefinetu-l-Bihar, sv. 2, str. 629.

[16] Fihrist-e Gurer, str. 140, hadis 2085.

[17]Usuli Kafi, sv. 2, str. 125, hadis 5.

[18]Više: Usuli Kafi, sv. 2, str. 428; Vesa'ilu-l-ši'a, sv. 1, str. 41.

[19] Od Imama Sadika, mir neka je s njim, prenosi se da je rekao da je šakile ustvari nijeh, odnosno namjera (Usuli Kafi, sv. 2, str. 85).

[20] Tefsiru-l-mizan, sv. 14, str. 45; Usuli Kafi, sv. 2, str. 442, bab al-Lamam, hadisi 3 i 5. U ovom poglavlju je navedeno nekoliko predaja od Imama Sadika, mir neka je s njim, u kojim je riječ lamam svaki put spomenuta i protumačena kao grješna namjera ili slučajni grijeh.

[21]Usuli Kafi, sv. 2, str. 84.

[22] Naravno, sporednost namjere u pravnim pitanjima odnosi se isključivo na slučajeve bez izvršenog čina, dok u slučajevima izvršenja čina namjera ima glavnu ulogu.

[23] Vrijedno je posvetiti veliku pažnju ovom pitanju, jer ako ga temeljitije razmotrimo, vidjet ćemo da kršenje moralnih dužnosti nije jednako odbacivanju pohvalnih djela (mustehaba), kao što se vidi iz sunneta, osim ako je riječ o etički pohvalnim djelima, budući da i u etici kao i u islamskom pravu postoje obavezna i pohvalna djela.

[24] O tome da su članovi Beni Israila ubijali poslanike poput Zekerijaa, Jahjaa i drugih Božijih poslanika i vjerovjesnika pročitati više u sljedećim tefsirima Kur'ana: Tefsire Safi, izdanje Islamijje, sv. 1, str. 318; Tefsiru-l-mizan, sv. 4, str. 86. i dalje; Tefsire Fakhr-e Razi, izdanje Jadid, sv. 9, str. 122; Tefsire Javame'i-l-Jame', Tabriz, str. 86; Tefsire Madžma'u-l-bejan, Bejrut, sv. 2, str. 549; Tefsiru Kurtubi, sv. 4, str. 294; Tafsire Asfa, str. 98.

[25] Fakhre Razi smatra da je vremenska razlika između jevreja koji su ubijali Božije poslanike i jevreja koji su živjeli u Pejgamberovom vremenu iznosila 700 godina (Al-Tefsir al-kebir, izdanje Jadid, sv. 9, str. 119.)

[26] Tefsire Safi, izdanje Islamijje, 1393. solarne h. g, sv. 1, str. 318; Tefsire Burhan, sv. 1, str. 328; Tefsiru-l-mizan, sv. 4, str. 89; Vesa'ilu-l-ši'a, sv. 11, str. 412. Također, za više saznanja o stavovima i mišljenjima pojedinih tumača Kur'ana koji su vjerovali da se Uzvišeni Bog oštro obratio pripadnicima Beni Israila u Pejgamberovom vremenu zbog toga što su oni bili zadovoljni djelima svojih predaka, čime su postali saučesnici u njihovim djelima, pogledati: Tefsiru-l-Dželalejn, Bejrut, str. 98; Tefsire Ruhu-l-ma'ani, Bejrut, sv. 4, str. 144; Tefsire Asfa, Fejd Kašani, str. 98; Tafsire Tibjan, Nedžef, str. 68; Tafsire Taberi, sv. 7, str. 446; Madžma'u-l-bejan, izdanje Sejda, sv. 1, str. 548. I poznati tumač Kur'ana Taberi ovo pitanje (odgovornost djece za djela počinjena rukom njihovih očeva) temeljito je razmotrio na raznim mjestima u svome tumačenju i posebno u 2. svesku na sljedećim stranicama: 23, 24, 38, 39, 41, 63, 164, 165, 245, 299, 302, 353 i 409.

[27] Opsežna priča o plemenu Semud i Salihovoj kamili objavljena je u djelu Ravdatu Kafi, od 185. stranice nadalje.

[28] Nehdžu-l-belaga, Fejzu-l-islam, govor 192; Eš-Šu'ara, 157.

[29] Vesa'ilu-l-ši'a, sv. 11, str. 409; Tefsiru Burhan, sv. 1, str. 568; 'Ujun Akhbari-l-Ridha, Nedžef, sv. 1, str. 212. Naravno, pitanjako jase odnosi na Imama Mehdija, ubrzao Bog njegov časni povratak, in njegovu vlast ne odgovaraju uobičajeni pravni metodi; stoga se može reći da pitanje, kao i mnoge druge osobitosti Imama Mehdija, spadaju u posebnosti njegove svjetske vlasti.

[30] Sefinetu-l-bihar, sv. 2, str. 629. Ova rečenica je dio poznate predaje koju je Atija 'Awfi prenio Džabiru ibn Abdullahu Ensariju prilikom ulaska u Kerbelu radi obilaska mezara Imama Husejna, mir neka je s njim, a cjelovita predaja je zabilježena u ovom djelu (Sefine).

[31] Vesa'ilu-l-ši'a, sv. 11, str. 409; Tefsiru Kurtubi, sv. 4, str. 294, tumačenje 183. ajeta sure Ali 'Imran.

[32] Vesa'ilu-l-ši'a, sv. 11, str. 411. Ova predaja je sa neznatnim razlikama prenesena i u djelu Šarh-e Gurer, sv. 2, str. 131, hadis 2085.

[33]Usuli Kafi, sv. 2, str. 84.

[34]Sahihu Muslim, sv. 2, str. 103; Sunenu Ibn Madždže, sv. 2, str. 539, hadis 2797. U Tirmizijevom Sunenu (bejrutsko izdanje, sv. 4, str. 183, hadis 1654) zabilježena je predaja sljedećeg sadržaja: "Onome ko iskreno od Boga šehadet na Njegovom putu zatraži, Uzvišeni Bog će dati nagradu šehadeta."

[35] Nehdžu-l-belaga, Subhi Salih, izreka 42.

[36]Usuli Kafi, Islamijje, sv. 2, str. 69; Sefinetu-l-bihar, sv. 2, str. 628; Vesa'ilu-l-ši'a, sv. 1, str. 35.

[37] Ovaj sadržaj proizlazi iz predaje Imama, mir neka je s njim, zabilježene u djelu Mustedreku-l-vesail (sv. 1, str. 92).

[38]'Ilelu-l-šera'i', Nedžef, sv. 2, str. 524, pogl. 301, hadis 1.

[39]Mulla Ahmed Neraki: Takdis, str. 84.

[40]Iakoova rasprava (namjeravjernikainamjeranevjernika) spada u red izrazitovrijednihvažnih rasprava, mićemoseograničitina navedene predaje, aonikojioovoj raspravi želesaznativšemogupročitatiknjiguMir'atu-l-'ukul (sv. 8, str. 93–94) ukojojjerhum Allame Medžlisi, utumačenjuovepredaje, naveodvanaeststavovaučenjaka, kojejepotomopsežno .razmotrio